

KOMMENTTEJA LAKILUONNOKSEEN

Helsinki, 24.1.2020

Työ- ja elinkeinoministeriö

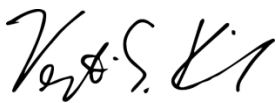
Viite: Kommenttipyyntö

Asia: Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi julkisten työvoima- ja yrityspalveluiden järjestämiskokeilusta eräissä kunnissa

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry on valtakunnallisten sosiaali- ja terveysjärjestöjen kattojärjestö. SOSTE on sosiaali- ja terveystieteellinen vaikuttaja ja asiantuntijajärjestö, joka rakentaa sosiaalisen hyvinvoinnin ja terveyden edellytyksiä yhteistyössä jäsenyhteisöjensä kanssa. SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry:n varsinaisina jäseninä on 233 valtakunnallista sosiaali- ja terveysalan järjestöä ja yhteistyöjäseninä 76 muuta sosiaali- ja terveysalan toimijaa.

Lisätietoja: erityisasiantuntija Päivi Kiiskinen, paivi.kiiskinen@soste.fi, puh. 0400 516 018

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry

Vertti Kiukas

pääs sihteeri

KESKEISET KOMMENTIT

- Työllisyyspalveluiden organisoitumismalli tulevaisuudessa tulisi ratkaista mahdollisimman pian, jotta päästään rakentamaan pitkäjänteisempää työllisyyspolitiikkaa.
- Kokeiluilla tulee olla selkeät tuloksellisuus- ja vaikuttavuustavoitteet, jotka huomioivat myös sosiaaliset vaikutukset. Myös palveluiden laatua tulee seurata.
- Kokeilualueiden henkilöstöresurssit tulee turvata henkilökohtaisen kohtaamisen mahdollistamiseksi.
- Tarvelähtöisyys tulee ottaa aidosti palveluiden hankinnan ja järjestämisen lähtökohdaksi
- Välityömarkkinatoimijoiden rooli vaikeasti työllistyvien palveluissa tunnistettava ja turvattava myös kokeiluissa
- Kokeilujen suhde työkykyohjelmaan tunnistettava

Yleistä

Esitetyllä lakiehdotuksella mahdollistettaisiin kuntakokeilujen aloittaminen. Kuten esityksessä todetaan, tämä on jo kolmas työllisyyden hoidon kuntakokeilu. Asiakkaiden kannalta työllisyyspalveluiden järjestäjätahon vaihtuminen parin vuoden välein on hämmentävää. **SOSTE toivoo, että työllisyyspalveluiden organisoitumismalli tulevaisuudessa saataisiin ratkaistua mahdollisimman pian ja päästäisiin rakentamaan pitkäjänteisempää työllisyyspolitiikkaa.**

Kokeilujen tavoitteiden ja vaikuttavuusarvioinnin täsmentäminen

Ehdotuksessa on esitelty useita tavoitteita, joihin kokeiluilla pyritään. Samaan aikaan kokeilujen kanssa on alkamassa useampia työllisyyden edistämiseen tähtäävää hanketta ja tointa. **Kuinka voidaan erottaa kuntakokeilujen vaikutukset muista toimista?**

Kokeiluille tulisi määrittää selkeät tuloksellisuus- ja vaikuttavuustavoitteet. SOSTE korostaa, että vaikeasti työllistyvien kohdalla palveluiden tavoitteet tulee ymmärtää myös oikein. Avoimille työmarkkinoille työllistyminen ei ole koskaan heidän kohdallaan ainoa tavoite. Tärkeitä tavoitteita ovat työ- ja toimintakyvyn kohentuminen sekä osaamisen vahvistuminen. Lisäksi palveluiden tulee vahvistaa vaikeasti työllistyvien osallisuutta, elämänhallintaa sekä motivaatiota. Näiden myötä myös vaikeasti työllistyvien hyvinvointi lisääntyy, vaikka työllistymistä avoimille työmarkkinoille ei välittömästi tapahtuisikaan.

Palvelujen vaikuttavuuden mittaamista ja arviointia tulee kehittää siten, että palveluiden ja asiakasryhmien erilaiset tavoitteet ja tarpeet tulevat arvioinnissa huomioitua. **SOSTE esittää, että vaikuttavuuden seurannan mittareihin lisätään sosiaalisten vaikutusten arviointi.** Järjestöillä, säätiöillä ja työpajoilla on käytössä useita eri sosiaalisten vaikutusten arviointiin kehitettyjä malleja, joita voi myös soveltaa kokeilualueilla. Näitä ovat esim. SROIⁱ ja Sovariⁱⁱ. **Myös palveluiden laatua tulee seurata.**

Henkilöstöressurssien turvaaminen

Yli puolet sosiaali- ja terveysjohtajista ja TE-johdosta sekä lähes kolme neljästä sosiaalityöntekijästä arvioi, että heidän alueellaan on asiakasryhmiä, jotka ovat vaarassa jäädä ilman tarvitsemiaan TE-palveluja. Yksi yleisimmin mainituista asiakasryhmistä on osatyökykyiset. (Sosiaalibarometri 2019^{III}) Työttömän tullessa palvelujen piiriin tulisi kiinnittää huomiota huolelliseen tilannekartoitukseen, jotta voitaisiin löytää ajoissa kunkin tilanteeseen sopiva tuen muoto. Tätä varten henkilökohtaiset tapaamiset jo varhaisessa vaiheessa olisivat tarpeen. Tämä olisi hyvä ottaa huomioon kokeiluissa.

Kokeilualueiden henkilöstöressurssien turvaaminen henkilökohtaisen kohtaamisen

mahdollistamiseksi on tärkeää. Tämän on huomionnut myös Valtiovarainvaliokunta talousarviomietinnössään (VaVM 20/2019 vp^M) toteamalla, että kokeilulle tulee varmistaa riittävät henkilöstöressurssit.

Tarvelähtöisyys palveluiden hankinnan ja järjestämisen lähtökohdaksi

Heikossa työmarkkina-asetmassa olevien työttömien ja osatyökykyisten työllistymisen lähtökohdaksi tulee ottaa yksilöllisten tarpeiden tunnistaminen ja niihin vastaaminen. Työttömillä on lukuisia eritasoisia tarpeita, jotka voivat liittyä niin voimavaroihin, osaamiseen kuin työmarkkinoilla toimimiseen. Tarpeet ovat moninaisia ja usein yksilöllä on useampia tarpeita yhtä aikaa. Nämä tarpeet eivät useinkaan tule huomioitua riittävän kattavasti palvelujärjestelmässä. Silloin myöskään ihmisten työllistymisen edellytykset eivät välttämättä parane.

Tarvelähtöisiä palveluita tulee olla tarjolla nykyistä kattavammin, jotta jokaiselle aukeaa polku työelämään. **Palveluiden hankinnassa ja järjestämisessä tulee aidosti ottaa huomioon kokeilualueiden asiakkaiden moninaiset tarpeet.** Välineinä esimerkiksi palkkatuki, valmennuspalvelut, työkokeilu sekä kuntoutus toimivat parhaiten silloin, kun niitä tarjotaan yksilölle heidän tarpeensa huomioiden ja niihin vastaten. Oikea palvelu, oikeaan aikaan jää kuitenkin usein saamatta.

Välityömarkkinatoimijoiden rooli vaikeasti työllistyvien palveluissa tunnistettava ja turvattava myös kokeiluissa

Vaikeasti työllistyvien palvelutarve on suurempi kuin työttömillä yleensä. Palveluiden on pystyttävä tukemaan ja lisäämään ihmisten työ- ja toimintakykyä sekä kehittämään heidän osaamistaan. Vaikeasti työllistyvien tukeminen edellyttääkin monialaisia palveluita ja usein laajaa ammattitaitoa vaativaa palveluohjausta. Palvelukokonaisuuteen sisältyy esimerkiksi kuntoutusta, koulutusta, sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita sekä työllistämispalveluita, kuten työvalmennusta.

Vaikka kokeiluissa voidaan hyödyntää kunnan muita palveluita, tulee välityömarkkinatoimijoiden tietotaito ja osaaminen vaikeasti työllistyvien osalta tunnistaa. Välityömarkkinatoimijoilla (järjestöillä, säätöillä, sosiaalisilla yrityksillä ja kunnallisilla työpajoilla) on pitkä kokemus tarvelähtöisten työllisyyspalveluiden tuottamisesta. Erilaisilla palveluilla, jotka alkavat kynnyksettömistä palveluista ja etenevät intensiivisten sekä täsmäpalveluiden kautta työmarkkinapalveluihin, vastataan niihin tarpeisiin, jotka muuten jäisivät työllisyyspalveluiden kokonaisuudessa huomioimatta. Tietyille ihmisryhmille

tarvittavaa tukea työmarkkinoilla toimimiseen on saatavilla lähes ainoastaan kolmannen sektorin tai kunnallisten työpajojen kautta. Nyt kommentteilla olevassa esityksen järjestöjen eikä muiden välityömarkkinatoimijoiden roolia ole tunnistettu.

Kokeilujen suhde työkykyohjelmaan tunnistettava

Esityksen kohta suhteesta muihin esityksiin on jäänyt vajaaksi. Erityisen tärkeää on nostaa esiin kokeilujen suhde hallituksen työkykyohjelmaan. Työkyvyn tuki tulevaisuuden sote-keskuksessa kokeiluhankkeet sekä tuetun työllistymisen menetelmät -hanke ovat oleellisia kokeilujen asiakasryhmille.

ⁱ SROI-arviointimenetelmä: <https://www.soste.fi/wp-content/uploads/2018/12/sroi-arviointimenetelma-soste.pdf>

ⁱⁱ Laadullinen mittaristo (Sovari): <http://www.tpy.fi/kehittaminen/laadullinen-mittaristo/>

ⁱⁱⁱ Sosiaalibarometri 2019, SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry, Helsinki 2019
<https://www.soste.fi/sosiaalibarometri/sosiaalibarometri-2019/>

^{iv} Valtiovarainvaliokunnan mietintö (VaVM 20/2019 vp) Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2020 https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/TalousarvioMietinto/Sivut/VaVM_20+2019.aspx

^v Välityömarkkinat ja tarvelähtöiset työllisyyspalvelut, Välityömarkkinatoimijoiden yhteistyöryhmä, Helsinki 2019 <https://www.soste.fi/valityomarkkinat-ja-tarvelahtoiset-tyollisyyspalvelut/>